

6. KEHITETÄÄN HALLINNONALAA

Hankkeet, jotka voidaan toteuttaa nykyisillä määrärahoilla (ministeriön htv-tarpeet kuitenkin arvioitava erikseen)

6.1 * Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja koulutusjärjestelmän kehittäminen, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Toteutetaan Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toinen vaihe, jossa tarkastellaan rikosseuraamuskeskusten organisaatorakennetta ja tehtäviä sekä rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää.

Toteutustapa: Säädosvalmisteluhanke. Muutokset vaikuttaisivat edellyttävän mm. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksesta annetun lain (1316/2006) uudistamista sekä muutoksia vankeus- ja tutkintavankeuslakiin.

Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.9.2022. Organisaatiouudistuksen toisessa vaiheessa tarkastellaan kokonaisuutena rikosseuraamuskeskusten yksiköiden tehtäviä, henkilöstörakennetta, johtamista sekä rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää. Organisaatiouudistuksen tavoitteena on toimeenpanokyvyn parantuminen ja yhdenmukaisten toimintatapojen varmistaminen sekä sen varmistaminen, että alalle saadaan tulevaisuudessa riittävästi osaavaa henkilökuntaa erilaisiin kuntoutuksen ja valvonnan tehtäviin. Eduskunnan lakivaliokunta on oikeudenhoidon selontekoa koskevassa mietinnössään edellyttänyt, että rikosseuraamusalan koulutuksen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia tulee selvittää (LaVM 31/2022 vp).

Rikosseuraamuslaitoksessa kouluttamattoman valvontahenkilökunnan määrä on nykyisin noin 11 %, mikä yhdessä resurssien riittämättömän määrän kanssa aiheuttaa riskejä vankilaturvallisuudelle. Useisiin yksiköihin on jo pitkään ollut vaikeuksia palkata valvonnan ja kuntoutuksen erityishenkilökuntaa. Tavoitteena on alan vetovoimaisuuden lisääminen ja osaamistason nostaminen. Tämä edellyttää alan koulutusjärjestelmän, tehtäväkuvien ja virkarakenteen tarkastelua (sekä vankilaverkoston kehittämistä).

Aikataulu: 2024–2025

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO, Muu ministeriö OKM

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt) Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toista vaihetta valmistellaan oikeusministeriön säädosshankkeen rinnalla. Säädosshanke toteutetaan rinnakkaisena hankkeena myös vankilaverkoston kehittämiseksi, mikä vaikuttaa Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstötarpeisiin.

Vaikuttavuus: Henkilöstömäärän kasvun ja osaamistason noston myötä rangaistusten täytäntöönpanotyön vaikuttavuus paranee, mikä lisää rangaistuksen suorittaneiden mahdollisuuksia rikoksettomaan elämään ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Tämä mahdollistaa yhteiskunnallisia säästöjä pitemmällä aikajänteellä.

6.2 Rikksentorjunnan uudelleenorganisointi, KRO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Asetetaan hallituskaudeksi rikksentorjuntaneuvosto ja kirjataan hallituskauden alussa valtioneuvoston periaatepäätökseen rikksentorjunnan prioriteetit ja rikksentorjuntatoimien rahoitusta koskevat periaatteet. Keskeisten rikksentorjuntatoimien vaikuttavuutta arvioidaan hallituskauden aikana.

Toteutustapa: Päivitetään asetus rikksentorjuntaneuvostosta. Valtioneuvosto asettaa rikksentorjuntaneuvoston hallituskaudeksi ja hyväksyy periaatepäätöksen rikksentorjunnan prioriteeteista ja rahoituksesta.

Rikksentorjuntatyötä suunnitellaan, kehitetään ja toteutetaan rikollisuutta ja siihen liittyvää yhteiskunnallista kehitystä kuvaavan tilasto- ja tutkimustiedon avulla. Rikksentorjuntaneuvosto jakaa kerättyä tutkimustietoa ja menetelmäosaamista hyvinvointialueille ja kunnille sekä edistää niiden välistä rikksentorjuntayhteistyötä ja sen koordinoitua. Tämän toteuttamiseksi rikksentorjuntaneuvosto tarvitsee asiantuntevaa ja monipuolista viestintää. Rikksentorjunnallisen tiedon hyödyntämiseen, hankkeiden toteutukseen ja arviointiin alue- ja paikallistason toimijat tarvitsevat tuekseen eri tasoista rikksentorjuntakoulutusta.

Prioriteetit: Nuorisorikollisuutta ehkäisevät toimet, tietoverkkoja hyödyntävän rikollisuuden ehkäisy, rikksentorjuntaan liittyvien valtionavustusten koordinoitua

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/KRO, Muut ministeriöt SM, STM, OKM, LVM, YM, VM

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt)

Vaikuttavuus: Rikksentorjunnan koordinaation uudistamisella vahvistetaan ehkäisevien toimien koordinaatiota, kehittämistä ja rahoitusrakenteita. Tällä vaikutetaan rikollisuuden tasoon ja turvallisuuden tunteeseen. Nuorisorikollisuus ja jengiytyminen vähenevät, ja tilannekuva mm. verkkoa hyödyntävästä rikollisuudesta ja torjuntamenetelmistä paranee. Väestön turvallisuus ja turvallisuuden tunne paranevat ehkäiseviä toimia kehittämällä, toteuttamalla ja levittämällä.

6.3 * Kehitetään Ulosottolaitoksen toimipaikkaverkosta, YOO

Keskeinen sisältö ja tavoite:

Käynnistetään selvitystyö Ulosottolaitoksen toimipaikkaverkoston kehittämiseksi ja toteutetaan tarvittavat muutokset toimipaikkaverkoston. Toimipaikkaverkoston kehittäminen koordinoidaan Valtion palvelu- ja toimitilaverkkohankkeen kanssa. Selvityksen pohjana on Ulosottolaitoksen laatima suunnitelma toimipaikkaverkoston kehittämiseksi. Seurantatietojen mukaan nykyinen toimipaikkaverkosto on ylimitoitettu suhteessa kansalaisten asiointipalvelutarpeeseen ja muiden valtion viranomaisten palveluverkoston.

Toteutustapa: Asetetaan työryhmä/selvityshenkilö hankkeen toteuttamiseksi.

Aikataulu: Hallituskauden aikana, hankkeen kesto on kaksi vuotta

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/YOO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Toimipaikkaverkoston kehittämisestä mahdollisesti saatavat säästöt tarkentuvat valmistelun edetessä.

Vaikutavuus: Ulosottolaitoksen toimipaikkaverkosto on kustannustehokas ja vastaa asiakaspalvelutarpeeseen.

Hankkeet, jotka edellyttävät lisämäärärahaa

6.4 * Vankilaverkoston kehittäminen/ Vankilaverkoston kehittämisohjelma 2040, KRO (HOO); 19,8 milj. euroa v.2027 lukien

Nykytilanne ja uudistuksen välttämättömyys: Suomen vankilaverkosto on vanhanaikainen ja epätarkoituksenmukainen. Vankilayksiköitä on selvästi liikaa (28) ja merkittävä osa vankipaikoista on laitoksissa, joissa vaadittavan turvallisuustason ylläpitäminen on vaikeaa. Lukuisien vankiloiden sijainti on hyvinvointialueiden palvelutarjonnan kannalta epätarkoituksenmukainen. Sekä vankeinhoidon vaikuttavuuden että valtiontaloudellisten syiden vuoksi koko vankilaverkosto tulee arvioida uudelleen siten, että tavoitteena on sekä RISE:n että hyvinvointialueiden tuottamien palvelujen kannalta toimiva ja alle 20 yksiköstä koostuva laitostanta vuoteen 2040 mennessä. Tällä varmistetaan, että vankeinhoidon kustannusten nousu taittuu ja vankeinhoidon vaikuttavuus paranee.

Esiselvitysten perusteella RISE:n nykyisen laitostannan ylläpitämisen (välttämättömien korjausinvestointien) ja laitostannan tavoitteellisen uudistamisen suorat investointikustannukset ovat tarkastelujaksolla 2023–2040 varsin lähellä toisiaan (suuruusluokassa 1,1 mrd. euroa). Laitostannan uusimisen odotetaan alentavan merkittävästi RISE:n toiminnan kustannuksia mutta hyödyt alkavat näkyä selvästi vasta tarkastelujakson lopulla. Yhteiskunnan kannalta vielä selvästi merkittävämpi hyöty on saatavissa vankeinhoidon vaikuttavuuden parantumisesta ja hyvinvointialueiden palvelujen kustannusten hillinnästä.

Sekä RISE:n hallitun muutoksen varmistamiseksi että valtiontalouden tilanteen johdosta kehittämisohjelma painottuu myöhemmille vaalikausille. Vaalikaudelle 2023–2027 ehdotetaan siksi vain välttämättömiksi katsottuja lisämäärärahatarpeita, joiden suuruudeksi arvioidaan 19,8 milj. euroa.

Tavoite: Vaalikauden aikana laaditaan vankilaverkoston kehittämisohjelma, joka ulottuu vuoteen 2040 sekä tehdään heti vaalikauden alussa ensimmäiset siihen liittyvät päätökset. Laajennetaan ja peruskorjataan olemassa olevia vankiloita sekä rakennetaan uusia vankiloita (uusi suljettu vankila Rovaniemelle, vankisairaala Vantaalle ja avovankila Turkuun; käynnistetään tarvesuunnittelu uusista vankiloista Tampere-Pirkanmaalle ja Uudellemaalle). Vankilaverkostoa tiivistetään luopumalla vankiloista, jotka eivät sovellu kuntouttavaan, turvalliseen ja esitutkintaa turvaavaan vankilatyöhön. Lakkautettavissa yksiköissä vältetään lähivuosina muutoin edessä olevat peruskorjaukset.

Vaikutavuus: Sijoittamalla kooltaan tarkoituksenmukaiset tilatehokkaat vankilat maantieteellisesti oikeisiin paikkoihin parannetaan rangaistusten täytäntöönpanon ja palvelutuotannon vaikuttavuutta, lisätään tehokkuutta ja turvallisuutta sekä saavutetaan pitkällä tähtäimellä yhteiskunnallisia säästöjä ja hyötyjä. Ehdotettu vankilaverkosto mahdollistaa Rikosseuraamuslaitoksen toimintakyvyn tulevaisuudessa. Rakenneuudistus on välttämätön, jotta henkilökunnan saatavuus voidaan turvata. Rikosseuraamuslaitoksessa on ollut vaikeuksia rekrytoida muuttotappiopaikkakunnille työvoimaa jo useiden vuosien ajan. Uudistetuissa rakenteissa luodaan edellytykset normaalien yhteiskunnan palvelujen tehokkaammalle hyödyntämiselle rangaistusten täytäntöönpanon aikana ja seuraamuksen jälkeisille palvelujatkumoille. Palvelujen saatavuus vankiloihin on mahdollista vain, jos vankilat sijaitsevat lähempänä kumppaniverkostoa kuin nykyisin. Muutosten jälkeen vankilat ovat terveellisiä ja turvallisia sekä soveltuvat nykyaikaiseen vankilatoimintaan aiempaa paremmin. Epätarkoituksenmukaiset laitosrakenteet sitovat tällä hetkellä henkilöstöä tuottamattomaan työhön.

Yli puolet vankiloista on vuoteen 2030 mennessä taloteknisen ikänsä puolesta peruskorjauksen tarpeessa. Vankilaverkostoa uudistamalla tilankäytön tehokkuus olisi 63 m²/vankipaikka nykyisen 98 m²/vankipaikka sijaan.

Yhteiskunnalle aiheutuu vapautuneiden vankien rikoshaitoista, päihdehaitoista, muuta väestöä heikommasta terveydestä, työttömyydestä ja selvästi suuremmasta kuolleisuudesta vuosittain huomattavia kustannuksia (Risen asiantuntijatyöryhmän ja Melkior Oy:n arvioiden mukaan 1,5 mrd e/v). Esitetty ratkaisu tuottaa pitkällä aikajänteellä yhteiskunnallisia säästöjä uusintarikollisuuden vähentyessä. Tehokkaammilla rakenteilla, henkilöstömäärää lisäämällä ja yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetulla tavoitteellisemmalla toiminnalla voitaisiin vankilaan palaamista laskea nykyisestä 56 %:sta 49 %:in, mikä merkitsisi huomattavaa yhteiskunnallista säästöä (RISEn asiantuntijatyöryhmän ja Melkior Oy:n arvioiden mukaan mahdollisesti 350-440 milj. e/v). Tavoite on vaativa ja edellyttää verkostokehittämisen lisäksi RISEn ja sen kumppaneiden onnistumista vaikuttavan työn eri osa-alueilla.

Toteuttamistapa ja keskeinen sisältö:

Tehdään investointi- ja lakkautuspäätökset seuraavista hankkeista:

- 1) uusi suljettu vankila Rovaniemelle (Lapin tutkintavankipaikkatarpeeseen vastaamiseksi) v. 2027
- 2) uusi vankisairaala Vantaalle (jonne siirretään Hämeenlinnan vankisairaalan ja Turun psykiatrisen vankisairaalan toiminta; otetaan Turun PS VS paikat vankilakäyttöön) v. 2027
- 3) uusi avovankila Turkuun, lakkautetaan Käyrän avovankila v. 2028
- 4) Käynnistetään tarvesuunnittelu Tampere-Pirkanmaan ja Uudenmaan vankiloiden osalta.

Lisäresurssitarpeet: lisämäärärahatarpeet vaalikaudella 2023-2027 ovat v. 2027 lukien 19,8 milj. euroa. Vankilaverkostoselvityksessä esitetään Rovaniemen vankilan, Vantaan vankisairaalan ja Turun avovankilan hankkeisiin 98 htv:n lisäystä henkilöstömäärään. Vankilaverkostosta laaditun analyysin mukainen vaihtoehto edellyttää valtiolta v. 2040 mennessä 1,09 miljardin euron investointeja, mikä nostaa RISEn vuotuiset toimitilakulut 90 milj. euroon v. 2030 ja noin 112 milj. euroon v. 2040. Ehdotettu ratkaisu on kumulatiivisesti v. 2023- 2040 n. 77 milj. euroa edullisempi tilakuluiltaan verrattuna nykyverkoston kehittämiseen. Laskelmiin sisältyy suunnitelman mukaisista lakkauttamisista saatavat säästöt.

Keskinäisriippuvuus: Samanaikaisesti on toteutettava Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen toinen vaihe, missä uudistetaan rikosseuraamuskeskusten organisaatiota, johtamista ja henkilöstörakennetta, sekä rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää (OM lainsäädäntöhanke).

Päävastuu: OM/ KRO, Muut osavastuulliset OM:ssä HOO